

Bálint Bencédi Ferenc

Dr. Szabó Árpád püspök temetésére*

„Ekkor Ezékiás arcát a fal felé fordítva imádkozott az Úrhoz, és ezt mondta: Ó, Uram, ne feledkezz meg arról, hogy én híven és tiszta szívvel éltem előtted, és azt tettem, amit jónak látsz!” (Ézs 38,2)

„Nekünk annak a cselekedeteit kell végeznünk, aki elküldött engem, amíg nappal van. Mert eljön az éjszaka, amikor senki sem tud munkálkodni. Amíg a világban vagyok, világossága vagyok a világnak.” (Jn 9,4–5)

Mélyen tisztelt gyászoló Család!

Gyászoló Gyülekezet, végtisztességet tevő keresztény Testvéreim!

Még nincs két éve annak, hogy főtisztelendő dr. Szabó Árpád püspök úrnak nyugalomba vonulása alkalmával sok reménnyel és bizakodással köszöntük meg a közel öt évtizedes hűséges egyház-szolgálatát. Bízunk és reménykedtünk abban, hogy élettapasztalatairól, az átélt küzdelmes évtizedek egyháztörténeiről meg fogja írni visszaemlékezéseit. Lesznek alkalmak, amikor le fog ülni még a könyvtárszobában megőrzött íróasztala mellé, és tudásával, ismereteivel fiatal lelkészeknek egyházi szolgálatról, közösségépítő munkáról fog tanítani, idősebb lelkésztársakkal pedig elbeszélget a számunkra homályos közelmúlt történéseiről.

Most minden ilyen reményünk szertefoszlott. Egy éve együtt sóhajtottunk mind, lelkészek és világi egyháztagok, családtagok és barátok, amikor megtudtuk, hogy a gyilkos kór hálójába kerítette. Hatalmas küzdelem indult meg az életéért. Bár világosan láttuk, hogy remélt földi életútja egyre rövidebb lesz, mégis reménykedtünk, hogy még elérkezik a felépülés ideje, elhagyja a kórház világát és csendes, méltóságteljesen nyugodt lépéseivel felkeresi a könyvtárat, az egyházi központ irodáit, és tovább dolgozik.

Gyászoló Testvéreim! Mindnyájunkat szomorúsággal töltött el a hír, hogy szeptember 30-án, életének 76. évében méltósággal és Istenben bízó hittel viselt

* Elhangzott 2010. október 4-én a kolozsvár-belvárosi unitárius templomban

nehéz betegség után dr. Szabó Árpád eltávozott az élők sorából. Az elmúlt napokban Erdély-szerte szomorúan szólaltak meg unitárius templomaink harangjai, és vitték hírül a nagyvilágba bánatunkat.

A mai napon pedig végtelen szomorúsággal álljuk körül kolozsvári templomunkban a ravatalt, és elköszönünk Erdélyi Unitárius Egyházunk 30. püspökétől, tanárunktól és lelkésztestvérunktől. Elköszönünk a férjtől, az édesapától az unokáit nagyon szerető nagyapától és a jó baráttól.

De nemcsak elköszönünk tőle, hanem meg is köszönjük Istennek az ő életét. Megköszönjük püspöki munkásságát, amellyel egyházunk, erdélyi magyar közösségünk életét gazdagította tizenkét éven át mint püspök. Megköszönjük két és fél évtizedes teológiai tanári munkáját, amelynek során lelkésznevezédek hosszú sorát tanította Isten- és népszolgálatra. Megköszönjük gyülekezeti lelkes munkásságát, valamint ifjú püspöki titkári tevékenységét azokban az embert próbáló nehéz 50-es években.

Püspökké választásakor, 1996-ban így fogalmazott a zsinati köszöntő beszédében: „Amikor az új barázda elején visszanézek az eddig megtett életútra, mintha az Ószövetség Istenének üzenetét hallanám: »Emlékezzél meg az egész útról, amelyen hordozott téged az Úr.« (5Móz 8,2)» Egész életében érezte és tudta, hogy az Úr, ami egy Istenünk hordozta és vezette az ő életét. Ez életérzés igazolására szolgáljon az is: a beszélgetések rendjén sokszor ismételte, idézte erdélyi költőnk, Bartalis János verssorát: „Isten kezében vagyunk, és ott vagyunk a legjobb helyen.”

Most, a gyász és elválás e nehéz órájában is így hangzanak felénk a vigasztalás szavai: „akár élünk, akár halunk, az Úréi vagyunk.” (Róm 14,8)

Gyászoló Gyülekezet! A halál minden embert próbára tesz. Amikor hidegrideg szele végigsuhan életünkben, bekopog otthonainkba, úgy érezzük a gyász nehéz perceiben, mintha egy sziklahasadék szélére sodródnánk. Alattunk a bennünket megsemmisíteni akaró mélység, de felettünk a ragyogó, kéklő ég. Az Istenbe vetett hit erejére van szükségünk, hogy lelkünk ki tudja bontani szárnyát, és a halál feketeségén átrepülve fel tudunk emelkedni arra az evangéliumi magaslatra, ahol kitarul a látóhatár, és megértjük az evangéliumi tanítást: „nem a láthatókra nézünk, hanem a láthatatlanokra; mert a láthatók ideigvalók, a láthatatlanok pedig örökkévalók.” (2Kor 4,18)

A gyásznak ebben az órájában egy 76 évre terjedő emberi életút pereg le szemünk előtt, és kérjük a mi gondviselő jó Istenünket, hogy tegyen bennünket képessé meglátni azokat a léleknyomokat, amelyek Istenről, szeretetről, az emberi élet szentségéről tanítanak bennünket. Hiszem, hogy Isten megadja nekünk a képességet, hogy Szabó Árpád püspök életútjában meglássuk ezeket a lelki nyo-

mokat, amelyek segítenek bennünket, hogy a mulandóság közepette is meglássuk az Örökkévalót.

Amikor a kórházi ágya mellett utoljára megálltam, azt éreztem, hogy a megpróbáltatásokkal tele életút az Ézsaiás próféciájának 38. fejezetében olvasható királyi imával végződik: „amikor a király falnak fordulva így könyörgött az Úrhoz: »Óh, Uram! Emlékezzél meg arról, hogy én előtted jártam igazságban és egész szívvel, és hogy a mi jó, előtted azt műveltem.«”

Ennek az életútnak a történései Isten előtt zajlottak le. Családjáért, egyházáért, népéért dolgozott: egész szívvel és igazsággal, istenhittel és ember iránti felelősséggel. Ez látható és tapasztalható kora gyermekkorától megöszüléséig.

Bölcsője ott ringott a Homoródnak füzes partján. Homoródszentpéteren látta meg Isten csodálatos világát, ahonnan a család hamarosan átköltözött a szomszédos Városfalvára. Itt gazdagodik lelke a gyermekkor legszebb élményeivel: a családdal, a testvérek közösségével, a falu lelkészének közösségmegtartó munkájával. Ebben a környezetben töltődik fel lelke az áldott unitárius hitvilággal. A jó eszű és csillogó tekintetű gyermek tanulni vágyó lelkét gazdagítja a székelykeresztúri ősi unitárius gimnáziumban tanító nagyszerű tanárok áldott munkája is. Erre az iskolai időszakra mindig hátatelt lélekkel emlékezett, ahol a „véka tudomány” mellé „egy köből erkölccsel” is ellátták útravalóul.

Középiskolai évei gerincet próbára tevő esztendőek a mi erdélyi történelmünkben, amikor az egyházat és vallást ellenségnek kiáltja ki az akkori világ. Egy napilapnak adott interjúban megvallotta, hogy a természettudományok iránti fokozott érdeklődése arra indította, hogy vegyészmérnök legyen. De a kor rendjének őrei megakadályozták, hogy ifjú terveit, álmódásait valóra váljanak. A csizmatalpak durvaságát őrizni akaró rend őre az ifjú tervét kettétörte. Így nem az anyagi világ, az atomok és molekulák káprázatos világába nyert tudományos képzést. Nem a sokszor ámulatba ejtő „műanyag” készítője lett. „A rend őre”, aki megakadályozta az ifjú lelkesedés valóra váltását, Isten kifürkészhetetlen útjának a jelzőablaka volt. Figyelmeztető jel.

A kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet diákja lesz. Tanulmányait akkor fejezi be, amikor a legnagyobb megpróbáltatást éli át az egyház, amikor professzorainkat, teológus társakat, lelkészeket évtizedes börtönre ítélik. A rettenetes és borzalom érzése volt minden ember szívében. Dr. Kiss Elek püspök maga mellett tartja a tehetséges ifjút. Így közelről adatott meg átélni az ötvenes és hatvanas évek unitárius egyházi történéseit. Mint püspöki titkár, kolozsvári lelkész, majd teológiai tanár Isten világának lett a kutató, tájékozódó bűvára, teológusa, aki megismerte az evangéliumba zárt jézusi arcot, és az elmúlt esztendőek lelkészi, professzori és püspöki tisztségének betöltése, feladatainak a teljesítése alatt ezt az evangéliumi Jézus-arcot és jézusi lelkiséget igyekezett felmutatni. A szó-

széki szolgálatok, a katedra melletti tanítások, a püspöki teendők végzése közepette az emberi lélek építője és gazdagítója lett.

A szeretet Istenének lelkétől átítatott, gyönyörű élet lett az ő laboratóriuma. A megismert evangéliumi öröm adott erőt nemcsak személyes életének, tudós teológusi előmenetelének, hanem a mi erdélyi unitárius közösségünknek is. Ez adott erőt, hogy utóbbi években az egyház előtt szélesre nyílt lehetőségek között példát mutasson arról, hogy az Istenben bízó, népéért és közösségéért élni tudó embernek helye van ebben a társadalomban.

Hittel és cselekedettel igyekezett igazolni a jézusi tanítást. Az emberiség történetében sokan próbáltak választ adni arra a kérdésre, hogy kicsoda az ember? Hitünk szerint a legszebb választ erre a kérdésre a názáreti Jézus adta: „Ti vagytok a világ világossága... Ti vagytok a földnek sója.” (Mt 5,13–14) Szabó Árpád püspökünk életének ez volt a vezérgondolata. Az evangéliumban gyökerező optimizmus segítette munkájában testvérünket. Együtt vallotta az élet nagy tanító-jával, hogy nekünk cselekednünk kell annak dolgait, aki elküldött minket erre a világra, s amíg élünk, a világ világossága kell, hogy legyünk. Ebben a hitben élt, ebben a hitben munkálkodott, és ezzel a hittel tett eleget küldetésének.

A benne ragyogó isteni világossággal unitárius egyháza iránti féltő szeretetét is így fogalmazta meg: „két dolgot nem szabad megengednünk. Először azt, hogy magunkat meggyőzhetetlennek tartsuk, másodsor azt, hogy a becsületes véleményeket elhallgattassuk, vagy megpróbáljuk visszafojtani. Meggyőződésem, hogy az egyedül járható út, amely a jövő felé vezet, az egység útja, a hagyományos unitárius összetartás szellemében.” Ezt hagyta ránk szent örökségül.

Gyászoló Testvéreim!

„Eljött az ő órája, amelyben át kell mennie e világból az Atyához, jóllehet szerette övéit e világban, szerette őket mindvégig.” (Jn 13,1) A búcsúzás órájában áhítatos érzések között tanúbizonyságot teszünk e koporsó mellett, hogy főpásztorunk élete igazolta, hogy eleget tett annak az akaratnak, aki őt küldte erre a világra. Talentumaival, szellemi és lelki képességeivel unitárius egyházunk életét gazdagította. Egy Istentől elrugaszkodott világban őrizte a lángot, amelyet Teremtőjétől kapott. Hite, szeretete szolgáló lelkületének lángjával tüzet tudott gyújtani, amelyet nekünk kötelességünk őrizni és továbbadni.

Az örökkévaló egy Isten vigasztaló szentlelkének erejével hajoljon közel a gyászoló család minden tagjához, erősítsen hitben és szeretetben: „mert aki szeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten is őbenne”!

Elhunyt főpásztorunk emléke legyen áldott, pihenése csendes, lelke találjon üdvösséget! Ámen.

Irgalomnak Istene, gondviselő édes Atyánk!

Ebben a templomi csendben koporsó mellett állunk. Lelkünkben fakadó tiszta érzések és gondolatok között kerestük Veled a találkozást. A benned bízó ember mindig magán érzi a Te figyelő tekinteted, de ilyenkor, a gyásznak súlyos óráiban még jobban szükségét érezzük isteni tekinteted biztatásának. Hiszen minden halál felborzolja életünk, megdermeszti gondolataink. Az elválás üressé teszi életünket, és szükségünk van arra az erőre, amely a szüntelen változások között meglátatja azt, ami örökkévaló. Ilyen vággyal és gondolattal imádkozunk most e koporsó mellett. Elcsendesedett egy emberi szív, amely nemcsak önmagáért, hanem unitárius egyházi közösségünkért is dobbant, lüktetett. Megnyugodott egy emberi élet, amely nemcsak egy családfő, férj és édesapa volt, hanem sokunknak vezetője, tanítója, mestere.

Köszönjük, hogy bölcsője itt ringott tájainkon. Itt tudta lelkét megtölteni, kiművelni azzal az áldott tudománnyal, szolgáló szeretettel, mely sokunknak erőt adott és segített az elmúlt évtizedek alatt.

Köszönjük, hogy lelke mélyén ott ragyogott az igazi jézusi arc, amely Rólad, örök szeretetedről vallott. Köszönjük szorgalmát, kitartó munkáját, mellyel védte és gazdagította unitárius örökségünket. A szószék magasságából, katedrálék melletti tanítások alkalmával vagy egyszerű emberi beszélgetések rendjén jelét adta öntudatos hitének, népéért való elkötelezettségnek, egyház- és iskola-szeretetének.

Nehéz, megpróbáltatásokkal teli betegségének idején is érezte gondviselősed, és hittel imádkozott irgalmadért. Irgalmad elszólította az élők világából: „jól van, jó és hű szolgálóm... menj be urad ünnepi lakomájára.” (Mt 25,21) „Tudok a te cselekedeteidről, szeretetedről és hitedről, szolgálatodról és állhatatosságodról.” (Jel 2,19)

Jó Istenünk! Jóságos, vigasztaló szentlelkeddel hajolj közel a gyászolókhöz. Erősítsd meg mindnyájunkban a hitet! Tanuljuk meg, és cselekedeteinkkel igazoljuk minden nap, hogy az örökkévaló értékek hordozói tudunk lenni. Bár a mulandóság kikerülhetetlen törvényei alá vagyunk vetve, mégis megáldottál azzal a képességgel, hogy szeretettel és jósággal éljünk embertestvéreink közösségében. „Az örök élet pedig azt jelenti, hogy ismernek Téged, az egyedül igaz Istent, és azt, akit elküldtél, a Jézus Krisztust.” (Jn 17,3) Elhunyt főpásztorunk életében igazolta, hogy Isten, ismerettel és jézusi szeretettel gondolkozott és dolgozott.

Hallgasd meg imánkat, amit elmondtunk nemcsak az elmenőért, hanem magunkért is, akik még tovább élünk bölcs isteni akaratod szerint. Ámen.

TANULMÁNYOK

Simon József

A filozófia státusa az erdélyi antitrinitarizmus tradíciójában – 2.

Jacobus Palaeologus¹: Skolasztikus hitvita
(Olcóna–Kolozsvár–Krakkó ca. 1572–1575)

A korai újkor e kiemelkedő jelentőségű görög szerzője, aki 1572 és 1575 között Gerendi János olcónai birtokán és onnan kiindulva Erdély és Lengyelország városait felkeresve írja kéziratosszerű formában fennmaradt műveit, első látásra egészen más alapokra helyezi a racionalitás és a filozófia kérdését, mint az előző tanulmányban tárgyalt *De falsa et vera* szöveggyűjteményének szerzői, illetve szerkesztői munkaközössége. E súlyponteltolódást eleve már a szóban forgó művek műfaji jellemzői is magyarázhatják: míg Dávid Ferenc és magyar–lengyel köre az antitrinitárius eszmekör alapvonalait teoretikus szövegek kompendiumában tárta az európai nyilvánosság elé, addig Palaeologus teológiai főműve-

¹ Palaeologus Erdélyhez kötődő műveit és munkásságát kiváló monográfiák és tanulmányok mutatják be. A legfontosabbak a teljesség minimális igénye nélkül: Pirnát Antal: *Die Ideologie der siebenbürger Antitrinitarier in den 1570er Jahren*. Budapest 1961.; Szczycki, Lech: *Két XVI. századi eretnek gondolkodó: Jacobus Palaeologus és Christian Francken*. Budapest 1980.; Balázs Mihály: *Előszó*. In *Válogatás Jacobus Palaeologus munkáiból*, fordította Nagyillés János, válogatta, az előszót és a jegyzeteket írta Balázs Mihály, Budapest–Kolozsvár 2003. 7–34. [a továbbiakban: *Válogatás*]. E tanulmányok összegzése-képp ma úgy látjuk, hogy jóllehet független értelmiségiként semmiféle hivatalos funkciót nem töltött be az antitrinitárius egyházban, mégis Palaeologus volt az, aki Dávid Ferenc halála után egészen a dézsi eseményekig a szentháromságtagadó mozgalom teológiájának alapvető vonatkoztatási pontját képezi. Palaeologus effajta recepcióját az teszi lehetővé, hogy a korban kiadatlan művei kéziratosszerű másolatokban terjedtek Erdélyben.